

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

22e jaargang nr. 51 21 december 1969

administratie

postbus 114, Utrecht

tel. 030-24641

postgiro 58 t.n.v. De Humanistische Pers

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 8,50 per jaar

Overige landen f 12,50 per jaar

losse nummers f 0,50

verschijnt wekelijks

Uw beschouwingen

Indien ik er aan zou moeten beginnen op alle verslagen, die mij van de gespreksgroepen bereikt hebben, en op alle opmerkingen van individuele luisteraars zelfs maar heel in het kort in te gaan — dan zou ik op zijn minst enige uren nodig hebben. Zó rijk is de oogst, die U allen tezamen voor mij gekweekt hebt. Dat is een bemoedigende zaak — want niet ten onrechte stelde een van de gespreksgroepen in de reportage van de vorige week vast, dat we de discussie op gang moeten houden, omdat slechts uit veel discussie een beter onderling begrip kan voortkomen en ten slotte wellicht een zekere eenheid van inzicht.

Maar velen van U zullen zich vandaag toch teleurgesteld voelen, omdat zij geen antwoord hebben gekregen op hun vragen, opmerkingen en beschouwingen. Liever dan een betrekkelijk wilde greep te doen uit het grote materiaal, wil ik trachten U een paar problemen en gedachten voor te leggen, die mij na het dagen-lange lezen en herlezen van Uw beschouwingen hebben bezig gehouden. Vooral ook in de hoop, dat deze vragen voor U aanleiding zullen zijn Uw onderlinge gesprekken voort te zetten. Want al heeft niet iedereen het zo duidelijk gezegd als een tweetal groepen, toch is uit de inhoud van Uw beschouwingen wel gebleken, dat velen met dezelfde moeilijkheid te kampen gehad hebben; de moeilijkheid, die eenmaal zo geformuleerd werd: „de klui, die ons is toegeworpen was te groot voor zo weinig tijd.” Maar er is niemand, die U belet U daar nog meerdere avonden mee bezig te houden.

Misschien mag ik U iets vertellen over de delen van deze klui, waarin men het eerste de tanden gezet heeft. Want die keuze is de moeite van het overdenken waard.

Het is een merkwaardig en vrijwel algemeen verschijnsel, dat er over enkele van wat we wel noemen: de grote vraagstukken” gesproken is. En daar bedoel ik dan mee de vraagstukken, waarvan we zo gemakkelijk en gelaten kunnen zeggen: het is wel erg — triest, hoorde U de vorige maal iemand zeggen — maar wat kunnen wij kleine mensen daar nu eigenlijk aan doen? Zo is er gesproken over de gevaren van de toekomst, als gevolg van het technische en

wetenschappelijk onderzoek. Het atoomgevaar speelde daarbij een grote rol; de A-wapens hebben blijkbaar een houdgreep op onze fantasie. Is het door de dramatische wijze en de moeilijke omstandigheden, waaronder wij daarmee hebben kennis gemaakt? Is het misschien ook, omdat we er zoo veel over gehoord hebben en er nog dagelijks over geschreven wordt in de kranten, gesproken wordt op de radio en we telkens reportages zien op de tv? En toch is het een zaak, waarvan ik persoonlijk geloof, dat ze niet zo dreigend is: *omdat het een zo duidelijk zichtbaar gevaar is.* Ik heb de neiging veel meer bezorgd te zijn over de B en C wapens: de bacteriën en de chemicaliën. Vooral over de eerstgenoemden.

Maar hoe bezorgd men ook is — men is er wel algemeen van overtuigd, dat we de ontwikkelingen niet kunnen stopzetten. Er zijn overigens bij U duidelijke optimisten en pessimisten. De eersten menen, dat de technische mogelijkheden zullen leiden tot een positieve wereldwijde samenwerking; de laatsten zeggen: „het is zo moeilijk — de mens moet van een dominerend tot een behorend wezen worden en dit vereist een diepgaande verandering in de mentaliteit van de mens en de structuur van onze samenleving. En het is de vraag of de mens

Oplossing van de prijsvraag:

Waaruit en van wie?

13. Louis Couperus: De boeken der kleine zielen

14. S. Vestdijk: Terug tot Ina Damman

15. H. Marsman: Herinnering aan Holland

De winnaars (door loting vastgesteld) zijn:

B. S. Algra, Schoolstr. 68, Bergum (Fr.)

T. Oostland, Lijsterbesl. 16, Duiven (Gld.)

A. C. Otto, Koedijklaan 9, Bussum.

Een boekenbon is hen toegezonden.

een radio-uitzending van zondag 21 december 1969

Kalender 1970

De kalender 1970 van het
Humanistisch Verbond,
nu in geheel vernieuwde
uitvoering.

De prijs is

f 5.75

Uw bestelling zien wij gaarne tegemoet door
storting of overschrijving van f 5,75 op post-
rekening 58 t.n.v. De Humanistische Pers
Utrecht.

In de omschrijving: Kalender 1970.

hiertoe de geestkracht zal bezitten. En hierbij komt een belangwekkend verschil in opvatting aan het licht. Het gaat om de vraag: hoe veranderen de normen? Dát ze veranderen en veranderen moeten blijkt geen twistpunt te zijn. Maar wel de vraag: hoe? Soms weet men het niet en zegt: „Ja in de komende wereld zal een nieuwe ethiek heersen, maar hoe de groei naar deze verandering zich zal moeten voltrekken, is allerm minst duidelijk”. Anderen menen daarentegen: „de normen evolueren met de cultuur en de civilisatie. Al hebben enkele normen (bv. de eis tot naastenliefde) wél een blijvende waarde.” En „ethiek moet zich aanpassen. We zitten nog aan de ethiek van onze beschaving en opvoeding vast”. En een derde groep zegt: Zedelijke normen zijn niet statisch — maar dat neemt niet weg, dat het onjuist is deze normen aan te passen aan de technisch-wetenschappelijke ontwikkeling; integendeel de ethische normen moeten de maatschappelijke veranderingen inspireren.” Het is m.i. een logische konsekwentie als dezelfde groep gelaten vaststelt: „hoe deze normen tot stand komen weten we niet”. Ik heb hier wel mijn mening over — maar belangrijker is: wat is de uwe? En zou het niet belangrijk zijn te weten, waarom vrijwel iedereen een aantal vragen heeft overgeslagen, die ik onder het motto „is het leven wel zo heilig?” gelanceerd heb? Een van de weinige reacties daarop was: „Wij zijn het er niet mee eens, dat leven heilig is”. Een andere „het begrip ‚heilig’ wordt iets te geladen geacht”. „Het leven is niet ‚heilig’. Wel wordt dikwijls lichtvaardig met het leven van de mens omgesprongen. Schijnheiligheid is troef”. En men maakte een uitstapje naar de milieuverontreiniging en zulke zaken. Zaken, die weer in het grote verband thuishoren en waar we — met uitzondering van de kleine bijdrage door de „schillen en de dozen” van de ANWB — al weer individueel weinig aan kunnen doen. Maar ik heb maar één keer deze reactie aangetroffen: „En wat doen wij zelf? Wij rijden auto of brommer, roken sigaretten of sigaren en helpen aan de luchtverontreiniging mee.” Ziet — hier liggen de directe mogelijkheden tot zoveel kleine individuele bijdragen, dat ze tezamen tot een enorme collectieve activiteit worden. En niemand is er op ingegaan. Waarom toch? Is het misschien zo, dat het naastbijliggende een persoonlijke daad en een persoonlijk offer eist, terwijl we voor het verder-wegliggende, het „grote” werk de leiders verantwoordelijk kunnen stellen?

Zo komen tot de vraag van de verantwoorde-

lijkheid, waarbij sommigen met ontsteltenis tot de conclusie komen, dat we hier met een politieke vraagstuk te maken hebben. Laat ik twee sterke uitspraken aanhalen: „gebruik van vinden ligt (vooral bij het kwade) dikwijls in het politieke vlak” en „een vraag, die wij ons vaak stellen is „tast welvaart niet vaak het welzijn aan? Maar de beantwoording daarvan ligt sterk politiek en ligt” — en nu komt het — „dus buiten de discussiemogelijkheden van het verbond. „Met Wim Kan heb ik gezegd „nee, we noemen geen namen” — maar hier moet ik een uitzondering maken. Ik heb me afgevraagd: hoe komt het, dat deze beide vragen uit rotterdamse groepen afkomstig zijn? Maar overigens — minder stringent geformuleerd komen we die schroomvallige benadering van het begrip „politiek” herhaaldelijk tegen. En daarmee een vraag als deze: „Leidt de humanistische levensbeschouwing tot een gerichte politieke stellingname?”

Bij het vraagstuk omtrent de verantwoordelijkheid van de onderzoekers zegt men ergens: „omdat men dus van hén geen „allen tezamen een goede koers varen” verwachtte, zou het bepalen van die koers inderdaad van een andere kant moeten komen: van de politiek”. En veelbetekenend voegt men hier aan toe: „Van ons dus”. Blijkbaar vindt deze groep het antwoord op de vorige vraag niet zo moeilijk. Evenmin als de groep die zegt: „Wij kunnen met het Humanistisch Verbond als pressiegroep optreden om invloed uit te oefenen op de politieke groepen.”

Dat hiermede het vraagstuk van de democratie blijkt samen te hangen, zal hoop ik, geen Uwer verbazen. Zowel ten aanzien van politiek als democratie bestaat een groot wantrouwen. Ach — zegt men — „het draait toch allemaal om de ekonomie”, waarbij men dan de ekonomie heel dicht in de buurt van de politiek ziet liggen. Men meent, dat „de grote leiders (en dan bedoelt men de leiders van de industrie en de banken) de dienst uitmaken en dat de eenling zich machteloos voelt. Enerzijds wil men, dat

Rede en Religie in het Humanisme

In deze uitgave is er naar gestreefd de verschillende opvattingen die zich binnen het humanisme over deze onderwerpen voordoen, tot hun recht te laten komen.

Formaat 15x23 cm. - Omvang ca. 250 pag.s

Prijs f 11,50

U kunt dit bestellen door overschrijving op
giro 58 t.n.v.

De Humanistische Pers
UTRECHT

de politieke leiders „de plicht hebben de inspraak van allen zo min mogelijk te beperken”, maar anderzijds uit men zijn twijfel aan de gunstige werking hiervan, omdat „de werking van de democratie in de eerste plaats afhankelijk is van het ontwikkelingspeil van de betrokkenen”. Waarbij men dan nader stipuleert: „we bedoelen de ontwikkeling tot bewust levende mensen en denken niet in de eerste plaats aan schoolse ontwikkeling.” Daar komt nog bij, merkt een andere groep op, dat „naar onze mening een aantal industriële en financiële belangengroepen zich aan de controle door de georganiseerde gemeenschap onttrekken, evenals aan elke andere democratische vorm van controle. Daarom” — zo vervolgt zij — kan de verantwoordelijkheid voor de toepassingen van techniek en onderzoek, nooit geheel naar „wij” verschoven worden; immers op deze belangengroep, die ook meespeelt hebben wij geen invloed. Zij telt alleen de economische argumenten.”

Een der gespreksgroepen heeft zelf zó weinig vertrouwen in de macht der democratie, dat ze zegt: „Idealiter kunnen de eisen in zake onderzoek en wetenschapsbeleid slechts in een grondig gewijzigde maatschappij gerealiseerd worden. Stopzetting van de wetenschappelijk-technische ontwikkeling is alleen mogelijk in één, ongedeelde, dictatoriaal bestuurde wereld.” Is het bij zo’n verscheidenheid verbazingwekkend, dat een groep rapporteert: „niemand voelde zich gelukkig bij de gevonden oplossingen — dit mede door weinig vertrouwen in de regeringen en de mens in het algemeen met zijn egoïsme, ongeïnteresseerdheid en laksheid”.

Hieruit wordt het wellicht ook begrijpelijk, dat men de onderzoekers toch niet helemaal wilde ontlasten. Zij hebben, menen sommigen, toch wel de zedelijke plicht het werk te staken, als ze direkt kunnen aantonen, dat zij meewerken aan misbruik van wetenschap.” Anders gezegd: „Zodra geleerden zich beschikbaar stellen voor de vernietiging van de mens zijn zij fout.” Of: „Als de onderzoeker vreest, dat zijn vinding zal worden misbruikt, wordt het zijn plicht geacht het onderzoek te staken.” En iets voorzigtiger: „wel kwam het verlangen en de hoop naar voren, dat de mentaliteitsveranderingen,

die we in ons eerste gesprek meenden te mogen constateren, bij geleerden en technici zou leiden tot een weigering om hun kennis en kunde in dienst te stellen van doeleinden, die louter destructief zijn.”

Al deze opvattingen zijn een beroep op de individuele daad van de onderzoeker. Aansluitend bij de opmerkingen van de laatste minuten zou ik U iets willen voorlezen, dat mij door de Maastrichtse gespreksgroep gezonden werd. Het is een „Oproerige Krabbel” van A. B. Klee-rekoper en hij stond in „Het Volk” van 4 juni 1928. Dit stond er:

Eén professor heeft mij voor een hele week te denken gegeven.

Ziedaar een hoog percentage, niet zozeer wat mijn denken als wel wat de tot-denken-bewegende hoogleraren aangaat.

Die ene was Ernst Cohen, die zijn scheikundigheid geweigerd heeft voor de gasfabricage van het leger. Ziedaar een schone daad, die den mens siert; maar een daad, waarvan voor de strijd tegen het militarisme — gelijk trouwens van iedere individuele handeling — de uitwerking gering is. Want gifgas is toegepaste scheikunde en anders niet. En wie dus, juist als hij, scheppend geleerde is en gelijk deze wet van de eerste rang, scheikunde maakt en scheikundigen vormt — die maakt gifgas. Zijn hart kan het noodlot vloeken, dat zijn schoonste arbeid in de laagste werkelijkheid verkeren doet. Hij zaaide de bloemen der wetenschap, maar er ontsproot het mosterdzaad van het gifgas. Kan de hygiënist, die voor het welzijn der mensheid de ziekteverwekkers opspoorde, zijn arbeid staken, opdat niet anderen zijn ontdekking zullen uitstorten om een vijandelijke stad te vernietigen?

Geld heeft de leerlingen van Cohen uitgezocht en geld zal stuur geven straks aan hun arbeid in de wereld. Zij kunnen niet anders. Niemand kan anders. Alleen de gemeenschap kan anders. De enkeling kan deze wereld niet ontlopen — wel bestrijden, mits met al hare tegenstrevers tezamen.

Dat was in 1928. Het is in 1968. Zal het in 2008 nog zo zijn?

C. van Rijsinge

Tekort aan schroom?

Dit vraaggesprek had de tekst, die wij in nummer 49 van 7 december van het Woord van de Week plaatsten, tot grondslag. Op verzoek van mr. H. B. J. Waslander plaatsen wij ook het vraaggesprek, waarbij de vragen cursief zijn gedrukt.

P. Spigt

In onze uitzending hebben in het verleden Constance, Bonger en Koppenberg al, onderling zeer verschillende, kanttekeningen geplaatst bij de studenten-akties. Mr. H. B. J. Waslander komt nu op dit onderwerp terug. Hij is verontrust.

Inderdaad ben ik ernstig verontrust en niet alleen ouderen maar ook jongeren zijn dat met mij. En ik meen dat een ieder die het voortbe-

staan der democratie ter harte gaat wel verontrust moet zijn. Het is voor mij trouwens niet alleen een kwestie van democratie, het is voor mij ook een aangelegenheid betreffende menselijke verhoudingen. Om bij die democratie eerst te blijven voor, tijdens en na de laatste wereldoorlog is tot mijn voldoening steeds meer tot uitdrukking gekomen dat het voor de democratie wezenlijk is, dat ook minderheden hun rechten en mogelijkheden tot ontplooiing wordt gegeven, ook zij moeten zoveel mogelijk hun eigen leven naar eigen inzicht kunnen inrichten. Maar wat minderheden tegenwoordig nog al eens uit het oog schijnen te verliezen dat is, dat het niet anders kan dan dat de meerderheid tenslotte uitmaakt wat de rechtsorde mogelijk maakt, in hoeverre aan minderheden tegemoet gekomen kan worden; dat blijft waar

ook wanneer het in het belang van de democratie is te achten dat de meerderheid een minderheid zover mogelijk tegemoet komt. Ook minderheden zullen dit wel in het oog moeten houden en minderheden zullen tenminste net zo verdraagzaam moeten zijn tegenover de meerderheid als de meerderheid tegenover minderheden. Natuurlijk: zij kunnen er naar streven meerderheid te worden, maar zij moeten er zich wel van bewust zijn, dat regels gelden zolang ze niet gewijzigd zijn. Het komt hun niet toe al bij voorbaat een voorschotje te nemen op door hen begeerde regelingen. Studenten spreken graag over hun universitaire gemeenschap, maar hun woorden en hun optreden kunnen ons er alleen maar van overtuigen dat die gemeenschap er nog helemaal niet is, laat staan dat er al een democratische bestuursvorm voor die gemeenschap zou zijn, en dus kan er ook geen sprake zijn van de democratische uitoefening van rechten ingevolge welke men gebouwen betreft of van dossiers en bescheiden kennis neemt, die naar geldend recht alleen toegankelijk zijn voor anderen.

Een ander voorbeeld van een voorschotje of voorschot bij voorbaat reeds opgenomen ontleen ik aan de zgn. demonstratievrijheid. Machthebbers in een democratie zullen er om wille van de democratie goed aan doen zo royaal mogelijk te zijn met het geven van gelegenheid om te demonstreren, maar meerdere demonstratievrijheid zal regeling behoeven en het gaat niet aan op eigennuttige wijze op een regeling vooruit te lopen die men dan naar eigen hand meent te kunnen zetten.

Vindt u het dan niet onvermijdelijk dat acties die een verdieping en een uitbreiding van de democratie beögen in botsing komen met de formele democratische structuur?

Nee, dat vind ik geenszins onvermijdelijk. Ik begin met er op te wijzen dat natuurlijk (buiten-parlementaire) aktie iets anders is dan ondemokratisch optreden. Ik heb zoëven al in ander verband gezegd dat ik akkoord ga met een ruim begrepen demonstratievrijheid. Er zijn bovendien andere wegen waarlangs men zijn wensen kenbaar kan maken, men kan op alle mogelijke wijzen onderwerpen aan de orde stellen en ook bij politieke partijen op tafel leggen. Er is mijns inziens iets verkeerd gelopen als onderwerpen ook bij politiek ernstigeïnteresseerden onverwacht op min of meer revolutionaire en gewelddadige wijze op tafel komen. Zoals met betrekking tot de onderwerpen die we nu aan de orde hebben, naar mijn mening is geschied.

Als men naar het verleden verwijst dan zeg ik: toen de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie aan de orde werd gesteld, zijn er ook demonstraties gehouden. Inderdaad: buiten-parlementaire aktie, maar geenszins ondemokratisch op zichzelf. Er zijn artikelen geschreven, schrifturen en rapporten uitgebracht.

Studenten hebben naar mijn wijze van zien tezeer gemeend dat hun onderwerp een onderwerp voor de universiteit was, als het ware voor de universiteit alleen en daarom hebben ze dus bijvoorbeeld het onderwerp aan de orde gesteld bij curatoren en hoogleraren, maar ze hebben voorbijgezien dat zij, toen ze de plaats en de organisatie van de universiteit aan de orde stelden, daarmee een onderwerp aan de orde stelden dat verdient te worden gesteld in het kader van de volksgemeenschap en van een bestaande politieke structuur.

U heeft het niet alleen gehad over de democratie maar ook over de menselijke verhoudingen.

Ik meen inderdaad dat het er ook omgaat hoe wij mensen menen met elkaar te moeten omgaan en het hoge woord moet er dan maar uit: Zou niet wat meer schroom op zijn plaats zijn, zouden we niet met wat meer zorgvuldigheid met de ander moeten omgaan?

Mij zou een zeker betoon van eerbied aan de Van Halls en de Belinfanten, enkel reeds krachtens de positie die ze bekleden, of hebben bekleed, enkel reeds krachtens hun autoriteit, geenszins misplaatst voorkomen. Ze hebben die posities aangewezen gekregen langs regelmatige weg, ingevolge in ons volk geldende regelen. Maar nog stelliger zeg ik, dat ik niet inzie waarom ook de Van Halls en de Belinfanten niet zouden verdienen met de voorzichtigheid en de schroom te worden benaderd en behandeld, waarmee ieder mens mag verlangen door medemensen te worden benaderd en behandeld, vanwege de eerbiediging van zijn persoonlijkheid en levensfeer. Als we allemaal van ons zelf kunnen weten dat we zo moeilijk van mening, zienswijze of standpunt kunnen veranderen, dat we allemaal bij het vormen van onze mening steeds weer ons zelf meebrengen, met onze opvoeding, ons milieu en onze positie, hoe kunnen we dan anderen anders dan met een zekere

Congres I.H.E.U. 1970

Van 4 t/m 9 augustus 1970 zal de IHEU zijn 5e internationale congres houden en deze keer in Boston, U.S.A.

Met een reisbureau zijn de mogelijkheden nagegaan om een groepsreis van Amsterdam naar Boston per vliegtuig te bespreken.

Bij een aantal deelnemers, dat een volle bezetting van een vliegtuig garandeert, blijken er 3 mogelijkheden (zie A, B en C).

Voor allen geldt: Heenreis A'dam—Boston, 1 aug. Terugreis New York—A'dam, 22 aug.

A. U betaalt ± f 1150,— voor heen- en terugreis A'dam—U.S.A. v.v., voor logies en maaltijden gedurende congresweek in Boston en voor de kosten van deelneming aan het congres.

B. Als A. plus 2 weken logies en maaltijden en een reis langs de Oostkust. Kosten ± f 1850,—.

C. Als A. plus 2 weken logies en maaltijden en een reis langs Oost- en Westkust. Op 12 augustus gaat u per vliegtuig naar de Westkust en op 21 augustus komt u per vliegtuig naar New York terug en vindt er aansluiting op de vlucht New York—A'dam. Kosten ± f 2200,—.

Alle prijzen zijn zo nauwkeurig mogelijk geraamd. Wijzigingen voorbehouden.

Indien u voor deze reis belangstelling heeft, wilt u het dan laten weten? Daarbij graag naast uw naam en adres vermelden aan welke reis (A - B - C) u de voorkeur geeft en met hoeveel personen u denkt mee te gaan.

Uw voorlopige aanmelding te richten aan IHEU, postbus 114, Utrecht.

Bij voldoende deelnemers zal tot definitieve boeking worden overgegaan. Wanneer er meer aanmeldingen zijn, dan er plaats is zullen deze in volgorde van binnenkomst worden afgewerkt. Betaling vindt eerst plaats na definitieve boeking.

schroom benaderen wanneer we van hen willen verlangen dat ze van mening of handelwijze veranderen. In het belang van de democratie moeten agressie en verzet tot de orde worden geroepen, zij moeten het ook in het belang van menselijke verhoudingen. Deze werken trouwens weer terug op mogelijkheden van overleg en verstandhouding, voorwaarden voor de ontwikkeling der democratie. Het is ook daarom, dat ik zo zeer hoop dat de studenten de weg terug naar het overleg zullen weten te vinden. We mogen trouwens ook nog wel in een andere richting kijken, als we het over een gebrek aan schroom hebben. Het gaat niet alleen over de universiteiten, maar ik denk op het ogenblik bijvoorbeeld ook aan dat incident in het Concertgebouw. Het komt me voor dat het toch wel duidelijk een gebrek aan schroom was toen concertgebouw-bezoekers werden verhinderd, werden gehinderd in hun voornemen om een van te voren aangekondigd programma te gaan beluisteren, op de wijze zoals dat dan is geschied. Maar er is nog veel meer om in dit ver-

band aan te denken. Wat me juist bijzonder verontrusten kan, dat is het feit dat tekort aan schroom van lieverlede een soort tijdsverschijnsel dreigt te worden, dat ons samenleven op verschillende wijze bedreigt. Ik vraag mij af of niet het soms zo onbescheiden oog van de camera zeer onvoldoende de privacy, de persoonlijke levensfeer erkent. Ik denk ook aan de zgn. harde interviews, in de pers, voor de radio en voor de televisie. Natuurlijk: hierover zou nog wel wat meer mogen worden gezegd, maar juist als ik bij die harde interviews er aan denk, dat meestal degenen die aan het harde interview onderworpen wordt zo weinig de mogelijkheid heeft om ook te weigeren, en wanneer ik eraan denk dat het interview speciaal voor de televisie vaak een zo eenzijdige belichting geeft van de betrokken persoon om wie het gaat, dan meen ik dat het heel duidelijk is dat gebrek aan schroom in deze tijd, ook in onze Nederlandse samenleving, een ernstig onderwerp geworden is.

H. B. J. Waslander

Nogmaals tekort aan schroom

Na het lezen van de onder deze titel geplaatste bijdrage van de heer Waslander moeten mij toch wel enkele opmerkingen van het hart. Afgezien van het feit dat de inhoud nogal gericht is (zoals de hele samenleving waartegen de jeugd ageert) op het handhaven van de belangen en gevestigde „rechten” van de volwassenen, wordt hier m.i. aan de essentie van het vraagstuk voorbij gegaan.

Dat de jeugd niet volledig beseft wat het is om in een democratie te leven en wat welvaart (overigens zonder welzijn!) is, behoeft ons nauwelijks te verwonderen. Ten eerste leven we niet in zo'n hoog te roemen vorm van democratie en ten tweede zien ze het in heel erg veel gevallen ook niet af aan de leefwijze of het gedragspatroon van hun en anderen ouders. Het mag dan zo zijn dat in de na-oorlogsjaren het recht van de minderheden nogal aan de orde is geweest, in de praktijk zie je daar niet zo heel veel van. Wel van de „macht” van b.v. vermogende minderheden, maar dat is beslist iets anders. Zeer on-democratisch zelfs.

Een tweede euvel waar we hevig aan mank gaan is het onmondig houden van de jeugd. Terwijl eerdere lichamelijke en geestelijke rijpheid juist een tegenovergestelde gedragswijze zou vereisen. Dat we de kiesgerechtigde leeftijd lager stellen en via 21 jaar naar 18 jaar willen komen is wel een goed bedoeld gebaar, maar niemand kan mij wijsmaken dat de gemiddelde Nederlander (of Europeaan) het feit dat hij (zij) kiesgerechtigd is nu zo'n heerlijk gevoel van erbij te horen en medezeggenschap te hebben heeft gegeven.

Het is wel erg eenvoudig om te stellen dat regels gehandhaafd dienen te blijven zolang ze nog niet herzien zijn en er daarbij als vergrijpende meerderheid niet over te peinen om die regels te veranderen. Is dat dan democratie?

Schroom lijkt me overigens een wat ongelukkig gekozen woord. We kunnen heus wel (of juist wel) met die nodige zorg voor elkaar omgaan op voet van gelijkheid. In een hard zakelijke samenleving is bescheidenheid nog wel een sieraad, maar al te veel is ongezond.

Dan nog het eerbetoon krachtens positie of autoriteit. Ook in het Humanistisch Verbond lijkt mij dit toch wel een totaal overleefd standpunt. Géén bijzondere achtung voor mensen die zich niet kunnen „waar” maken asjeblijft. Willen we dan naar een wereld van schone schijn? En gaat het er alleen maar om „de ouder” niet onheus te behandelen? Geldt dat dan voor de jongeren niet?

De nog zo veelvuldig voorkomende belerings-, bevoogdings- en super mannetje spelende houding van veel volwassenen lijkt mij eerder een smet op de ouderen dan het nog on-democratisch optreden van de jeugd dit voor de jongeren zou zijn. Overigens, het is al gezegd: „Van wie moeten ze het hebben afgekeken”?

Je kunt het ze wel onderwijzen, maar als je 't niet „waar” maakt, hebben ze net zoveel (of weinig) respect voor de democratie als voor je positie, uniform of toga als daar geen eerlijk en open mens in en achter steekt.

En wat dan de verborgen camera en de harde interviews betreft, dat is heus geen vinding speciaal van de jeugd. Uit de door volwassenen onafgebroken in de roulatie gebrachte films valt voor hen heel wat te leren. Alleen niets goeds! Nee meneer Waslander, we mogen heus wel kritiek hebben, maar dan eerst waar het het hardste nodig is. En dat is op onszelf zou ik zo denken.

Als de democratie dreigt „om te komen” dan is dat een gevolg van het foutieve hanteren ervan onzerzijds. Wij, die reeds weten dat de kruik slechts zoveel tewaterlatingen verdraagt tot ze barst, wij hebben voordien de bakens te verzetten. Een wat klagelijk meewarigheidsgezag lijkt mij hier allerm minst op z'n plaats. Laten we asjeblijft zelf vorsend kijken in de door U opgehouden spiegel. Op ons „straatje” ligt véél meer ongerechtigheid dan in het hofken der jeugd.

Witteveen (Dr.) 12 dec. 1969.

P. Blauw

U heeft het voor het zeggen

Stelt u zich voor: een radio-uitzending van het Humanistisch Verbond. De spreker leest met welluidende stem een boeiend, verantwoord, begrijpelijk betoog voor over het thema: „Zijn wat wij noemen de massacommunicatie-media, niet in wezen consumptie-media?” De spreker sluit aan bij de nieuwe ideeën in het HV omtrent de vorming van de mondige mens etc. Het onderwerp is niet nieuw, maar het blijft actueel. Het eitje is op, de uitzending is afgelopen. U gaat een straatje om met de hond. Op de hoek glijdt u uit over natte bladeren, u weet zich nog net staande te houden en dan beseft u het ineens: u heeft als consument geluisterd naar een programma, buiten u om samengesteld door een producent, die blijkbaar dacht dat het goed voor u zou zijn om eens te luisteren naar een pleidooi voor wat meer communicatie en wat minder consumptie via de informatie-media. Het kan zijn dat u uiterst tevreden bent met die situatie. Dan zijn we klaar. Het kan ook zijn dat de tegenstrijdigheid tussen de vorm en de inhoud van het programma u niet lekker zit. Dan gaan we door.

Op onze radio-uitzendingen wordt gereageerd, telefonisch, meestal schriftelijk. Er zijn mensen die de tekst willen hebben, mensen die inlichtingen vragen, mensen die lid willen worden, mensen die hun lidmaatschap opzeggen, mensen die in meer of minder uitvoerige brieven blijk geven van instemming, afkeuring en alles wat daar tussen ligt. Het zijn er meestal niet zo heel veel die reageren.

En toch, bij min of meer toevallige contacten blijkt dat velen in en rond het Verbond de zondagmorgenuitzending als hun programma zien. En dat betekent dan meestal dat ze het gevoel hebben: een programma dat tegelijk namens ons en voor ons gemaakt wordt.

Dat maakt de situatie voor de programmamakers een beetje ingewikkeld. Ook al omdat de genoemde groep (waaronder u, mag ik wel zeggen) op zichzelf een minderheid van het totale luisterpubliek uitmaakt. Tegelijkertijd biedt deze omstandigheid tot nu toe weinig gebruikte mogelijkheden en kan de hindernis in een voordeel veranderd worden. Immers de

mensen die van het „namens ons en voor ons” uitgaan, kunnen we voor het grootste deel ook via andere wegen dan de radio-uitzendingen bereiken. En we hopen dat het op die manier mogelijk is er voor te zorgen dat deze groep, die zich bij de programma's betrokken voelt, er ook bij betrokken raakt.

Om dat mogelijk te maken zijn we van plan de radioprogramma's in het komende jaar de volgende opzet te geven:

Drie achtereenvolgende programma's zullen bestaan uit

een inleiding van 7 à 8 minuten en daarnaast uit korte commentaren, interviews, mededelingen, reacties (op vorige uitzendingen, of op t.v. uitzendingen) en andere boodschappen aan de mensheid.

Het is per se niet de bedoeling voor deze bijdragen uitsluitend te zoeken naar „Grote Namen” en „Stemmen van Gezag”. Integendeel, zoals kranten hun ingezonden stukken hebben, moet een radioprogramma daarvoor ook ruimte maken.

Elke vierde uitzending vormt een geheel en is gewijd aan een bepaald thema.

Uw taak is duidelijk.

Behalve dat we graag zien dat u reageert op de programma's in het algemeen (of op dit plan bijvoorbeeld), kunt u voorstellen doen voor onderwerpen en de vormgeving daarvan in een programma; u kunt reageren, zelf voor de microfoon (en dat is helemaal niet zo eng hoor, we komen eventueel bij u thuis met een klein koffertje en we beloven plechtig dat we de voeten zullen vegen); u kunt een schriftelijke reactie laten voordragen enzovoort enzovoort.

We kunnen uiteraard niet garanderen dat we alles gebruiken. Maar is het niet de moeite waard om het eens te proberen? In uw eigen programma? Nogmaals: het gaat er niet om of u een geroutineerd spreker bent, het gaat er niet om of u vindt dat u zich „deskundige” mag noemen. Ten aanzien van zijn eigen ervaringen is iedereen deskundig.

HAN MEYER

Van week tot week:

Hilversum I (radio)

Zondag 28 december, 9.45—10.00 uur: J. C. Brandt Corstius: Henriette Roland Holst.